

VAB-Mobiliteitsbarometer: 50-plussers

Hoofdconclusie: de woonplaats heeft een toenemende impact op mobiliteitskansen naarmate we ouder worden. Wonen in de rand van een stad of gemeente en op het platteland vergroot het risico op sociaal isolement.

Mobiliteitsclub VAB voerde voor het eerst een grootschalig onderzoek uit naar de kansen van 50-plussers inzake mobiliteit. Hiervoor deed VAB beroep op onderzoeksbureau Ipsos dat het onderzoek opsplijste in een online enquête en een telefonische bevraging bij het oudste deel van de doelgroep. De representatieve steekproef bestaat uit 2.000 personen van 50-plussers.

De opmerkelijkste vaststellingen:

- ✓ We kiezen andere vervoermiddelen: wie ouder is dan 75 jaar verplaatst zich veel vaker te voet en neemt frequenter het openbaar vervoer. Het autoaandeel neemt toe, maar dan in de eerste plaats als passagier.
- ✓ We gaan ons minder frequent verplaatsen: de daling van het aantal dagelijkse verplaatsingen is het geringst bij senioren die wonen in het centrum van een stad of de kern van het dorp. Voor wie in kleine, landelijke dorpjes en/of gehuchten woont, is de daling van hun mobiliteit extreem hoog.
- ✓ De impact van de woonplaats op onze verplaatsingskansen wordt nog groter naargelang we ouder worden.
- ✓ Wie in het centrum woont heeft meer kans op een aangename publieke ruimte die aanzet om meer te wandelen en heeft een beter aanbod van openbaar vervoer waardoor het risico op sociaal isolement er kleiner is.
- ✓ Als we ouder worden, worden de ontmoetingskansen een belangrijk motief om ons te verplaatsen. Een aantal verplaatsingen is bij ouderen duidelijk gericht op het ontmoeten van mensen. Te voet gaan of het gebruik van openbaar vervoer, zijn hierdoor beter geschikt omdat ze de kans vergroten op een ontmoeting.
- ✓ Voor een overheid is het daarom belangrijk om rekening te houden met het verplaatsingsgedrag van senioren: steden en gemeenten moeten voldoende voetpaden aanleggen, ze beter onderhouden en obstakelvrij inrichten. De NMBS en De Lijn moeten hun voertuigen toegankelijk maken voor minder mobiele mensen en de drempel tot hun diensten zo laag mogelijk houden.
- ✓ Gemeenten en steden moeten ook oog hebben voor de kwaliteit van de openbare ruimte.
- ✓ Als in een dorp minder te beleven is gaan senioren minder vaak spontaan op pad. Een overheid moet er alles aan doen om centra te maken en te houden waar activiteiten geconcentreerd worden in een veilige, rustige omgeving.

Mobiliteitsprofiel van 50-plussers: de keuze van het vervoermiddel

Als we het verplaatsingsgedrag van de groep van 50-plussers analyseren dan zien we dat er een duidelijke kentering is vanaf de leeftijd van 75 jaar. Wie ouder is dan 75 jaar verplaatst zich veel vaker te voet en neemt frequenter het openbaar vervoer. Het autoaandeel neemt toe, maar dan in de eerste plaats als passagier. Wie ouder is dan 75 jaar laat zich vooral rijden door vrienden, familie of door een taxi.

De wezenlijke verschillen tussen de groep van 50 tot 75 jaar en de oudere groep boven de 75 jaar:

- ✓ Wie ouder is gaat meer te voet: stijging van 50% naar 69%
- ✓ Er is geen wijziging in het fietsgebruik. De fiets is het derde vaakst gebruikte vervoermiddel voor beide leeftijdscategorieën.
- ✓ De auto wordt nog belangrijker als vervoermiddel voor de 75-plusser (een stijging met 10% van 88% tot 98%). Maar opvallend is dat de oudste groep minder solo autogebruik kent (daling van 72% naar 61%), maar vooral als passagier meerrijdt (meer dan verdubbeling van 16% tot 37%).
- ✓ 75-plussers zijn uitgesproken openbaar vervoer gebruikers. Het gebruik van bus, tram en metro stijgt van 26% tot 45% en de trein verdubbelt van 13% tot 27%.
- ✓ Voor vervoer op maat scoort de taxi hoog met 10% voor de 75 plussers.

De mix aan vervoermodi die 50-plussers gebruiken		
	50-75 jaar	>75 jaar
Te voet	50%	69%
Fiets (gewone + elektrische)	50%	49%
Auto	88%	98%
<i>Als bestuurder</i>	72%	61%
<i>Als passagier</i>	16%	37%
Bus/tram/metro	26%	45%
Trein	13%	27%
Taxi	1%	10%

Mobiliteitsprofiel van 50-plussers: de frequentie waarmee ze zich verplaatsen

Bij het ouder worden gaan we ons duidelijk anders verplaatsen, maar nog meer uitgesproken is de daling van de frequentie waarmee we deelnemen aan het verkeer.

De eerste daling van het aantal dagelijkse verplaatsingen doet zich voor bij de groep van 66 tot 75 jarigen. Logisch zou men kunnen zeggen want bij deze groep valt de dagelijkse woon-werkverplaatsing weg. De tweede uitgesproken daling doet zich voor bij de groep 80-jarigen. Fysieke beperkingen in deze leeftijdscategorie spelen zeker een rol.

Opvallend is dat de daling van het aantal dagelijkse verplaatsingen het geringst is bij senioren die wonen in het centrum van een stad of de kern van het dorp. Voor wie in kleine, landelijke dorpjes en/of gehuchten woont, is de daling van hun mobiliteit extreem hoog.

De impact van de woonplaats op het aantal dagelijkse verplaatsingen wordt duidelijk als we de mobiliteit van de groep 50-65 jarigen vergelijken met de oudste groep van 80 jarigen:

- ✓ Centrubewoner: 33% minder dagelijkse verplaatsingen
- ✓ Wie in de rand van een gemeente/stad woont: 45% minder
- ✓ Wie eerder landelijk woont: 60% minder

Welke 50-plussers nemen dagelijks deel aan het verkeer?			
Leeftijd	Woongebied		
	Centrum	Rand	Platteland
50-65 jaar	75%	69%	65%
66-75 jaar	65%	56%	45%
76-80 jaar	66%	57%	39%
>80 jaar	50%	38%	26%
Impact van het ouder worden op het aantal dagelijkse verplaatsingen			
Procentueel minder verplaatsingen tussen groep 50-65 en >80 jaar	-33%	-45%	-60%

De impact van de woonplaats op onze mobiliteit wordt alsmaar groter bij het ouder worden

Als we binnen dezelfde leeftijdscategorieën blijven dan zien we duidelijk dat de woonplaats een groter effect krijgt op onze mobiliteit naarmate we ouder worden en dus meer fysieke beperkingen kennen.

Wie ouder wordt is duidelijk meer mobiel in het centrum van een stad of de kern van een dorp. Voor wie ouder is dan 65 jaar beginnen de nadelen van landelijk wonen duidelijk te worden. De verschillen in verplaatsingsfrequentie tussen centrum en landelijk gebied nemen duidelijk toe met het ouder worden :

- ✓ Groep van 66-75 jaar: 31% minder dagelijkse verplaatsingen
- ✓ Groep van 76 tot 80 jaar: 41% minder dagelijkse verplaatsingen
- ✓ Groep ouder dan 80 jaar: 48% minder dagelijkse verplaatsingen

Wie begeeft zich dagelijks in het verkeer?				
Leeftijd	Woongebied			Procentueel verschil
	Centrum	Rand	Platteland	Centrum vs. platteland
50-65 jaar	75%	69%	65%	13%
66-75 jaar	65%	56%	45%	31%
76-80 jaar	66%	57%	39%	41%
>80 jaar	50%	38%	26%	48%

Als we ouder worden, worden de ontmoetingskansen een belangrijk motief om ons te verplaatsen

We verplaatsen ons vaak om een zeer functionele reden zoals boodschappen doen, naar de dokter, de kapper Bij wie ouder wordt is dit niet anders, zij moeten ook hun boodschappen doen. Opvallend wel is dat een aantal verplaatsingen veel belangrijker worden bij het ouder worden. Die groeiende groep van verplaatsingen zijn eerder sociale verplaatsingen. De mobiliteit van ouderen wordt belangrijker om anderen te kunnen ontmoeten. Men vraagt zich wel eens af waarom ouderen niet de rustigste momenten kiezen om te gaan winkelen. Het antwoord is eenvoudig: ze willen anderen ontmoeten.

In onderstaande tabel staan een aantal verplaatsingen die bij ouderen duidelijk gericht zijn op het ontmoeten van mensen. Dit soort verplaatsingen neemt daarom ook vaker plaats in het centrum van een stad of de kern van een dorp omdat je er meer kans loopt om iemand tegen het lijf te lopen.

Je gewoon verplaatsen 'om eens buiten te zijn' lijkt misschien boeiender in het landelijk gebied waar nog meer groen is, maar binnen de logica van de senioren heb je daar minder kans om iemand tegen te komen en daarom gebeurt het frequenter in een stad of dorp dan op het platteland:

- ✓ Woont in het centrum: 42% gaat dagelijks gewoon eens buiten
- ✓ Woont in de rand: daar gaan slechts 32% van de senioren dagelijks een uitje maken
- ✓ Landelijk valt dit verder terug tot 30%.

Waarom nemen 50-plussers deel aan het verkeer?			
Reden	Woongebied		
	Centrum	Rand	Platteland
Om boodschappen te doen	86%	82%	80%
Om vrienden of familie te bezoeken	60%	57%	55%
Om hobby's of activiteiten uit te oefenen	43%	39%	37%
Om eens buiten te zijn	42%	35%	30%
Om op café of restaurant te gaan	33%	26%	25%

We vroegen mobiliteitsspecialist Willy Miermans om de resultaten van het onderzoek te analyseren. Hij kwam tot volgende conclusies:

Willy Miermans: *'Wat ons opvalt is de hoge score voor "eens buiten zijn" en "horeca". Voor ons zijn dit indicatoren voor "contact", mensen tegenkomen. Bij alleenstaanden zien we dat beeld nog veel sterker. En de mensen die in het centrum wonen, zeggen ook veel vaker dat ze daarvoor op pad gaan.'*

'Maar om eens buiten te zijn gaan we in 71% van de gevallen te voet of per fiets, en maar in 20% met de wagen. Kortom: de kwaliteit van de publieke ruimte in de woonomgeving is bijzonder cruciaal. Ouderen willen mensen tegenkomen en een frisse neus halen. Buiten zijn dus. Op een manier dat ze mensen tegenkomen. Dat is niet per auto, want dan kom je niemand tegen.'

Ouderen willen mensen ontmoeten. Daarvoor gaan ze vaak naar de winkel, hobby, buiten. En daarom gaan ze zelfs te voet of per fiets, zelfstandig. Helaas blijkt dat dat minder lukt op het platteland in tegenstelling tot de centrumbewoners.'

Maar in een dorp – en a fortiori in de periferie – is er minder te beleven en dus gaan oudjes minder vaak spontaan op pad. Een overheid moet er alles aan doen om centra te maken/te houden waar “iets te beleven is/te zien is” en dat gaat verder dan “goede voetpaden”. Activiteiten-concentratie in een veilige, rustige omgeving: winkels, combinatie van ontmoetingscentrum-diensten-scholen, bib, ..., maar ook een “honden-parkje” kan zo’n plek zijn. Ideaal zelfs: hondjes laten hun baasjes uit, bij voorkeur op een ontmoetingsplek. (In Barcelona zijn de “pipi-can” dé ontmoetingsplek bij uitstek. Die honden-plekken liggen altijd centraal. Het gaat dan om een ruim parkje, met zitbanken, schaduw en vuilnisbakken-voor-drollen.)

Wie in het centrum woont, loopt duidelijk minder risico op sociaal isolement

Senioren willen mensen ontmoeten. Dit kan tijdens de verplaatsing zelf: sommige manieren van verplaatsen, zoals te voet gaan of het gebruik van openbaar vervoer, zijn beter geschikt omdat ze de kans vergroten op een ontmoeting.

In onderstaande tabel wijzen twee aspecten op de veel hogere ontmoetingskans die senioren hebben als ze in het centrum wonen, dan zij die in de rand of landelijk wonen:

1. Wie in het centrum woont, verplaatst zich frequenter te voet en met openbaar vervoer, zeker in vergelijking met de inwoner op het platteland
 - ✓ als voetganger loopt het verschil op tot maar liefst 42% voor de groep van 66 tot 75 jarigen.
 - ✓ als gebruiker van bus, tram of metro is het verschil 27% voor de groep van 66 tot 75 jarigen.
 - ✓ als treingebruiker ligt het grootste verschil in de leeftijdscategorie boven de 75 jaar, 15%
2. Wie landelijk woont gebruikt de auto frequenter (als chauffeur of als passagier), een vervoermiddel waarbij de ontmoetingskans veel kleiner is.

Voor een overheid is het daarom belangrijk om rekening te houden met het verplaatsingsgedrag van senioren. Je kan dan verwachten dat:

- ✓ De steden en gemeenten voldoende voetpaden aanleggen, ze beter onderhouden en obstakelvrij inrichten.
- ✓ De NMBS en De Lijn hun voertuigen toegankelijk maken voor minder mobiele mensen en de drempel tot hun diensten zo laag mogelijk houden.

De mix aan vervoermodi die 50-plussers gebruiken				
Per vervoermiddel relatie woonplaats en ouderdom				
		50-65 jaar	66-75 jaar	>75 jaar
Te voet	Centrum	72%	76%	78%
	Rand	45%	59%	68%
	Platteland	32%	34%	64%
Procentueel verschil centrum vs. platteland		-40%	-42%	-14%
Fiets	Centrum	55%	51%	44%

	Rand	49%	56%	47%
	Platteland	48%	51%	50%
Procentueel verschil centrum vs. platteland		-7%	0%	+6%
Auto: zelf rijden	Centrum	63%	65%	48%
	Rand	75%	73%	65%
	Platteland	77%	76%	64%
Procentueel verschil centrum vs. platteland		+14%	+11%	+16%
Auto: als passagier	Centrum	13%	14%	40%
	Rand	14%	16%	33%
	Platteland	21%	24%	44%
Procentueel verschil centrum vs. platteland		+8%	+10%	+4%
Bus/tram/metro	Centrum	32%	44%	51%
	Rand	22%	38%	46%
	Platteland	12%	17%	36%
Procentueel verschil centrum vs. platteland		-20%	-27%	-15%
Trein	Centrum	22%	18%	27%
	Rand	11%	16%	29%
	Platteland	8%	8%	12%
Procentueel verschil centrum vs. platteland		-14%	-10%	-15%

Medioren (50-plus) zijn duidelijk meer bezorgd over de toekomst

De jongste groep van 50-plussers heeft duidelijk de sterkst uitgesproken toekomstverwachtingen. Ze rekenen duidelijk meer op komst van de zelfrijdende wagen om hun langer mobiel te houden. Maar anderzijds zijn ze ook meer uitgesproken bezorgd over de toekomst. Vooral denken ze dat mobiliteit duurder gaat worden hetgeen ook weer een risico op sociaal isolement inhoudt.

Verwachtingen naar de toekomst			
	50-59 jaar	60-74 jaar	>75 jaar
Techniek zal me helpen bij het autorijden (zelfrijdende wagens)	42%	30%	12%
Nieuwe winkelformules maken verplaatsingen overbodig	44%	32%	31%
Mobiliteit zal duurder worden zodat ik mij minder kan verplaatsen	51%	48%	38%
Ik verwacht dat ik mij verder zal verplaatsen en meer zal reizen in de toekomst	30%	20%	20%

Willy Miermans ziet in dit onderzoek duidelijke signalen:

“De medioren stellen zich vragen over woonkwaliteit, de toekomst van winkels, openbaar vervoer, betaalbaarheid. Zij zijn de eerste generatie die niet meer rekent op familiale mantelzorg. (Ook omdat zij dat niet willen: afhankelijk worden van de hulp en zorg van hun kinderen (die er ook minder/niet zijn in de buurt).”